

УДК:

Задорожна Олена Михайлівна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
к.п.н., викладач кафедри хімії, екології
та методики їх навчання, м. Умань, Україна

ПРОБЛЕМА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено проблему природокористування в управлінській діяльності. Проведено аналіз літературних джерел із зазначеної проблеми. Розглянуто законодавчі акти України та економічний механізм державної екологічної політики.

Ключові слова: природоохоронна діяльність, природокористування, управлінська діяльність, охорона природи, екологічна політика.

Zadorozhnaya Olena Mikhailovna
Uman State Pedagogical
University of Pavlo Tychna
Ph.D., professor at the Department of Chemistry, Ecology
and methods of their training, Uman, Ukraine

PROBLEM OF NATURAL USE IN MANAGEMENT ACTIVITIES

The article deals with the problem of nature management in management activities. The analysis of literary sources from the mentioned problem is carried out. The legislative acts of Ukraine and the economic mechanism of state environmental policy are considered.

Key words: environmental activity, nature management, management activity, nature protection, ecological policy.

Проблеми взаємодії людини і природи, раціонального використання та збереження природних ресурсів стали найбільш актуальними в останні десятиліття. Це зумовлює пошук суспільством засобів регулювання

антропогенного навантаження на природу та захисту людства від можливої екологічної катастрофи шляхом реалізації програми природоохоронної діяльності.

Серед науково-педагогічної літератури дослідженню різних аспектів проблеми охорони природи присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, розв'язання означених питань на державному рівні висвітлюється у працях Б. Данилишина, М. Долішнього, В. Шевчука, на регіональному рівні – З. Герасимчук, В. Кравців, С. Харічков, в аспекті нормативно-правового характеру присвячено дослідження Н. Малишевої, О. Хилько, Ю. Шемшученка, управлінської діяльності – Т. Галушкіної, Н. Кривокульської, Д. Стрільчук із педагогічної точки зору проблематика охорони природи частково висвітлена Л. Ілійчук, О. Колоньковою, К. Маргламовою.

Мета нашого дослідження – здійснити аналіз стану розробленості проблеми природоохоронної діяльності в науковій літературі на рівні управлінської діяльності.

В контексті нашого дослідження, в зв'язку із актуальністю розв'язання даної проблеми на законодавчому рівні, дотичною є проблема охорони природи в управлінській діяльності. Зокрема, Н. Кривокульська у праці „Організація управління і регулювання природоохоронної діяльності” вказує на значущість спостережень, оцінки, контролю, прогнозування змін стану навколишнього природного середовища і живих організмів під впливом антропогенних факторів та системою управління екологічними процесами, та стверджує про необхідність врахування таких аспектів ідентифікації цього поняття, як вивчення і дослідження факторів антропогенного впливу, які зумовлюють зміни у довкіллі, визначають необхідність прийняття відповідних рішень у сфері природоохоронної діяльності [2, с. 7].

Як зазначає автор, здійснення природоохоронної діяльності забезпечується через певний організаційно-економічний механізм, як систему форм і методів свідомого впливу на об'єкт (процес природоохоронної діяльності), за

допомогою якої суспільство, керуючись природоохоронними принципами і пріоритетами, досягає очікуваного ефекту, а також через яку здійснюється регулювання природоохоронної діяльності, забезпечується організація природоохорони та економічно і соціально виправдане функціонування її як єдиного цілого.

Аналіз природоохоронної діяльності з точки зору державного управління, показує, що в Україні управління природоохоронною діяльністю здійснюється великою кількістю державних органів у сфері природокористування та охорони довкілля, а саме: Міністерством охорони навколишнього природного середовища; Департаментом охорони, використання та відтворення природних ресурсів; Управлінням безпеки хімічних речовин; Управлінням комплексного регулювання охорони, використання та відтворення природних ресурсів; науковими центрами Мінекресурсів та ін. Вони ж, у свою чергу, спираються на ряд нормативно-правових актів та законів: Закон України „Про охорону навколишнього середовища” (1991), Земельний кодекс України (1992), Закони України „Про природно-заповідний фонд” (1992), „Про охорону атмосферного повітря” (1992), „Про тваринний світ” (1993), Лісовий кодекс України (1994), Кодекс України про надра (1994), Закони України „Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” (1995), „Про екологічну експертизу” (1995), „Про виключну (морську) економічну зону України” (1995), Водний кодекс України (1995), Закони України „Про утилізацію радіоактивних відходів” (1995), „Про відходи” (1998) Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та ін. [4].

Розглядаючи механізм зазначеного вище управління та проведений аналіз світового досвіду здійснення природоохоронної діяльності дав можливість Д. Стрільчуку стверджувати, що економічний механізм державної екологічної політики містить низку інструментів впливу на учасників господарських відносин, які можна розподілити на чотири основні групи: адміністративні, економічні, організаційні та ринкові [5, с. 126].

Згідно з даними О. Максимовича, адміністративне вирішення означає введення відповідних нормативних стандартів і обмежень, а також прямий контроль і ліцензування процесів природокористування, які вказують виробнику певні межі, яких він повинен дотримуватися. До таких методів належать: стандарти якості навколишнього середовища; стандарти впливу на навколишнє природне середовище певного промислового процесу; психологічні стандарти, екологічна експертиза, ліцензування природокористування та природоохоронної діяльності, екологічний контроль та нагляд тощо. Автор зауважує, що адміністративні методи покликані обмежити діяльність виробників, що змушує їх відмовлятися від виробництва екологічно небезпечних товарів та здійснення екодеструктивної діяльності з великим тиском на навколишнє середовище на користь екологічно спрямованих чи екологічно прийнятних [3, с. 205].

Більш ефективним, на думку Д. Стрільчука, є шлях економічного стимулювання (використання економічних важелів), що включає методи позитивної мотивації (заохочувальні) та негативної мотивації (примусові або стримувальні). Методи позитивної мотивації спрямовані на заохочення і впровадження екологічних інновацій, а методи негативної мотивації – на скорочення та закриття екологічно деструктивних та небезпечних виробництв. Так, Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища” (стаття 48) визначається система заходів зі стимулювання в системі охорони навколишнього природного середовища.

Згідно з аналізом вище вказаних наукових джерел О. Максимович [3], Д. Стрільчук [5] в Україні здійснюється організація стимулювання раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища шляхом:

а) надання пільг при оподаткуванні підприємств, установ, організацій і громадян в разі реалізації ними заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища, при переході на маловідходні й ресурсо- і енергозберігаючі технології, організації

виробництва й впровадженні очисного обладнання і устаткування для утилізації та знешкодження відходів, а також приладів контролю за станом навколишнього природного середовища та джерелами викидів і скидів забруднюючих речовин, виконанні інших заходів, спрямованих на поліпшення охорони навколишнього природного середовища;

б) надання на пільгових умовах короткострокових і довгострокових позичок для реалізації заходів щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища;

в) встановлення підвищених норм амортизації основних виробничих природоохоронних фондів;

г) звільнення від оподаткування фондів охорони навколишнього природного середовища;

г) передачі частини коштів фондів охорони навколишнього природного середовища на договірних умовах підприємствам, установам, організаціям і громадянам на заходи для гарантованого зниження викидів і скидів забруднюючих речовин і зменшення шкідливих фізичних, хімічних та біологічних впливів на стан навколишнього природного середовища, на розвиток екологічно безпечних технологій та виробництв;

д) надання можливості отримання природних ресурсів під заставу.

При ринковому регулюванні в екологічній сфері формуються ринки для суб'єктів господарювання, які дають можливість фірмам купувати, продавати, торгувати або перерозподіляти права на забруднення [5, с. 127].

Таким чином, проаналізувавши вище сказане, можна зазначити, що проблемою у сучасному суспільстві є те, що багато законопроектів щодо природокористування існують тільки на рівні законодавчих положень, і часто є „віртуальними”, оскільки повільно впроваджуються в життя. Окрім цього, можна стверджувати, що управлінська діяльність на законодавчому рівні є ефективним інструментом реалізації природоохоронної діяльності, яка може забезпечити сприятливі умови для природо- та ресурсозбереження, а також для застосування екологічно безпечних технологій і методів господарювання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Задорожна О. М. Формування світоглядних переконань у студентів педагогічних університетів засобами природоохоронної діяльності : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Задорожна Олена Михайлівна – Умань, 2016. – 243 с.
2. Кривокульська Н. М. Організація управління і регулювання природоохоронної діяльності. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 „Організація управління, планування і регулювання економікою” / Н. М. Кривокульська – Львів, 2006. – 30с.
3. Максимович О. М. Економічний механізм управління природокористуванням в агропромисловому комплексі / О. М. Максимович, П. М. Купчак // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Серія : Економіка. – 2006. – № 7. – С. 203 – 209.
4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
5. Стрільчук, Д. Механізми управління природоохоронною діяльністю в Україні / Дмитро Стрільчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – №10. – С.125-130.